

شیوه های امر به معروف و نهی از منکر در محیط دانشگاه
هاجر مرادی^۱

چکیده

بررسی شیوه های امر به معروف و نهی از منکر در محیط دانشگاه، مساله این مقاله می باشد، تا براساس آن روش ها بتوانیم زمینه بهتر برای تاثیر گذاری امر به معروف و نهی از منکر را فراهم نماییم .

در ابتدا ، با تعریف واژگان کلیدی و با کشف قوانین و قواعد حاکم در قرآن و سیره معصومین (ع) به الگوهای مناسب برای عملکرد در زمان حاضر دست پیدا کردیم روش های پیشنهادی به دو دسته روش های گفتاری و رفتاری تقسیم شده که در شیوه های گفتاری روش هایی نظیر شیوه بازسازی روانی، شیوه کنایه ای، شیوه تحریک عواطف و ... معرفی شده است و در شیوه های رفتاری روش نظیر افزایش قدرت وجدان جمعی، لزوم فرهنگ سازی و ... معرفی شده است در ادامه با ارائه طرح جامعی در رابطه با یکی از مصادیق امر به معروف (حجاب و عفاف) الگویی عملی و روشی کاربردی مخصوص جوامع دانشگاهی ارائه شده است .

واژگان کلیدی: معروف و منکر، امر و نهی، شیوه

مقدمه :

اساسی ترین شرط صلاح و سعادت جامعه آگاهی به حدود و وظایف است و اگر جامعه ای از بهترین قوانین و مقررات هر چند کامل و پیشرفته برخوردار باشد ولی افراد جامعه از آن آگاهی نداشته باشند و به باید و نباید های اجتماعی و حقوقی و اخلاقی آن شناخت نداشته باشند نمی توانند شاهد سعادت و خوشبختی باشند به عبارت دیگر صرف داشتن قوانین کافی نیست بلکه در مرحله اول همه افراد جامعه باید به آن آگاهی داشته باشند و در مرحله دوم باید آن آگاهی و آشنایی به عمل بینجامد و در رفتار همگان مشهود باشد در غیر این صورت بی نتیجه و فاقد اثر مطلوب خواهد بود پس آگاهی به وظایف و قوانین و عمل به آن دو شرط لازم در سعادت جامعه و در نتیجه پیشرفت جامعه خواهد بود برای اینکه قوانین و مقررات به عمل منتهی شود نیازمند ضمانت اجرایی است و این ضمانت اجرایی گاه درونی است و گاه بیرونی ضمانت اجرایی درونی قوانین همان ایمان به خدا و قیامت است اگر انسان خداوند را ناظر اعمال خود بداند به گونه ای عمل می کند که خوشبختی و سعادت خود را رقم می زند ولی در همه شرایط و برای همه انسان ها ضمانت اجرایی درونی کارایی ندارد و باید ضمانت اجرایی بیرونی نیز باشد. از این رو نظام های دنیا از نیروی انتظامی قوه قضائیه و ... به عنوان ضامن اجرایی قوانین استفاده می کنند . (۱)

اما اسلام علاوه بر ضمانت اجرایی درونی و ضمانت اجرایی بیرونی مانند قوه قضائیه . . همه آحاد جامعه را ناظر و ضامن اجرای قوانین می داند قرآن کریم می فرماید: «ولتكن منكم اقه يدعون

^۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت فرهنگی

الي الخير و يامرون بالمعروف و ينهون عن المنكر و اولئك هم المفلحون». (۲)

امر به معروف و نهي از منکر وظيفه اي است که اگر عملي گردد، يك شبکه گسترده فرهنگي و اجرايي از مجموعه افراد ملت به وجود مي آيد که در آن هر فردي در مقابل آنچه در اطرافش مي گذرد بي تفلاوت نخواهد بود. زيـــــرا مي داند در پرتو اين وظيفه هم خود رستگار مي شود هم جامعه به پيشرفت گام بر مي دارد و دانشگاه که به فرموده امام خميني (ره) کارخانه انسان سازي است يکي از مراکزي است که اگر اين فريضة در آن نهادينه شود به پيشرفت علمي و معنوي بيشتري مي رسد.

معناي معروف و منکر:

کلمه معروف در لغت از ماده عرف به معناي شناخته شده و نيك و منکر از ماده (انکار و نکر) به معناي ناشناخته و زشت و پليد است که جمع آن از (منکرات و مناکر) مي باشد و در اصطلاح معروف نام هر کاري که عقل يا شرع آن را تحسین کند و منکر نام کاري که شرع و عقل آن را ناپسند شمارد.

به معروف از آن جهت معروف گفته مي شود که فطرت آدمي با آن آشنا و مانوس است و آن را مي پذيرد و منکر چون با فطرت آدمي بيگانه، نا آشنا و نامانوس است منکر و ناشناخته ناميده شده است. (۳)

معناي امر و نهي:

امر به معناي دستور دادن و نهي به معناي باز داشتن است. استاد شهيد مرتضي مطهري معروف و منکر را اين گونه تعريف کرده است کلمه معروف شامل همه هدف هاي مثبت اسلامي و کلمه منکر شامل همه هدف هاي منفي غيراسلامي است. حضرت امام مي فرمايند: «آن چه عقلاً يا شرعاً واجب است امر به معروف آن واجب است و آن چه که عقلاً زشت يا شرعاً حرام است نهي از آن واجب است و آن چه مستحب است امر به آن چه مکروه است نهي از آن مکروه است.» ۴

معناي شيوه:

راه و روش، ريقه، قاعده، قانون، خوي، عادت
۱ - راه و روش قاعده قانون طريقيه ۲ - خوي عادت. (۵)
شيوه هاي امر به معروف و نهي از منکر:
امر به معروف و نهي از منکر به هنرمندي شبیه است که در هر موقیعت و شرايطي مي بايست به گزينش بهترين شيوه پردازد از اين رو در علم اخلاق که دانش آداب است بيش از علم فقه به آداب امر به معروف و شيوه هاي آن پرداخته شده است و براي امر به معروف و ناهي از منکر ويژگي هايي را برشمرده که به طور اجمال مي توان به موارد زير اشاره مي شود.

ويژگي هاي امر به معروف و نهي از منکر در کلام پيامبر
(ص):

- (۱) خود را فراموش نکند و دارای عدالت و تقوا باشد.
- (۲) عامل به گفتار خود باشد.
- (۳) مراقب باشد تا بدعت گذاری نکند و از پیش خود حلالی را حرام و حرامی را حلال نسازد.
- (۴) اخلاص در عمل داشته باشد و در انجام وظیفه صبور باشد زیرا منکر به تدریج ریشه دار شده پس زدودن آن هم به صبر و زمان نیاز دارد.
- (۵) آن که با دیگران رفیق است سخنش در دل ها می نشیند و امر ونهیش موثر واقع می شود پس هر که مشتاق اصلاح دیگران است باید زحمت رفیق و مدارای با مردم را بپذیرد و خلق خود را خوش کند. (۶)

آداب امر به معروف و نهی از منکر در دیدگاه پیامبر(ص) :

برای خلق خدا مهربان و ناصح و با آنان رفیق باشد با لطف و بیان خود آنان را دعوت کند اخلاق آنان را بشناسد تا با هر یک مناسب شان آنها رفتار کند به مکر نفس و نیرنگ های شیطان بینا و بر آن چه به او برسد شکیباً باشد و آنان را سبب آن چه بدو رسیده است مکافات و از آنان شکایت نکند خشونت نورزد و برای نفس خود چشمگین نشود. نیت خود را برای خدا خالص کند و از او یاری بخواهد و در پی رضایت او باشد پس اگر با او مخالفت و در حقش جفا شد صبر کند و اگر با او موافقت شد و سخنش را بپذیرند سپاسگزاری کند و کار خود را به خدایش واگذارد و به عیب خویش بنگرد. (۷)

روش های امر به معروف و نهی از منکر با توجه به آیات قرآن و روایات و سیره معصومین (ع) و مباحث علمی یا عقلانی به دو دسته روش های گفتاری و رفتاری تقسیم می شود که در این قسمت به توضیح هر یک از این روش ها خواهیم پرداخت:

الف) روش های گفتاری: مرحله ای از امر به معروف و نهی از منکر استفاده از گفتار است که در این مرحله نیز مراتبی وجود دارد که در زیر به آن اشاره خواهد شد.

۱. روش های گفتاری در قرآن

- * و لا تجادلواهل الكتاب الا بالتي هي احسن (۸) (با اهل کتاب جز به شیوه نیکوتر مجادله نکنید)
- * قل لعبادي يقو لوالتي هي احسن (۹) (ای پیامبر به بندگانم بگو آنچه که نیکوتر است بگویند)
- * اذهبوا الي فرعون قولولينا (۱۰) (به سوی فرعون بروید که او طغیان کرده است و با گفتار نرم با او سخن بگویید.)
- * ادع الي سبيل ربك بالحكمه و الموعظه الحسنه جادلهم بالتي هي احسن (۱۱) (به وسیله حکمت و موعظه نیکو به سوی پروردگارت فراخوان و باشیوه نیکوتر با آنان جدال کن) برخی از مفسران مردم را به سه دسته تقسیم کرده اند.
- * برترین گروه حکما و اهل علم هستند.
- * پست ترین گروه، اهل مخاصمه و مجادله هستند که در پی حقیقت نمی باشند.

* بین این دوسته، دسته ای است که نه به درجه فهم مطالب عالمانه رسیده اند و نه در پی مجادله اند. قرآن برای گروه اول حکمت و اندیشه برهان یعنی براهین عقلی و برای گروه سوم موعظه، یعنی براهین ظنی و اقناعی که دعوت با مجادله و الزام و آنچه طرف مقابل پذیرفته است و برای گروه دوم مجادله احسن که استفاده از عواطف و احساسات و استفاده از مقدمات مورد قبول و مسلم نزد مشهور یا دست کم نزد گوینده است فرم_____ان می دهد و در مرحله بعدی نوبت سخن و تندو درشت و تهدید است (۱۲). دلیل علمی این موضوع ظرفیت فکری و روحی متفاوت مردم می باشد بنابراین باید با رعایت ظرفیت افراد شیوه مناسب را انتخاب کرد و به اصلاح گری پرداخت.

روش های گفتاری در سیره پیامبر (ص):

یکی از سیره های پیامبر (ص) این بود که امر به معروف و نهی از منکر را با مراحل آن اجرا می کردند یعنی از کم آغاز می نمودند و آنگاه شدت می بخشیدند و از آن جا که امر به معروف به عنوان یک امر اجتماعی در مورد گوناگون جنبه ارشادی دارد پس یک روش تربیتی اساسی است، انسان طبیعتاً ارشاد را بهتر از دستور دادن تحمل_____ می کند پیامبر به نحوه شایسته ای ارشادی بودن را در سیره اش نشان می داد که نمونه آن در تاریخ بسیار است که در زیر به نمونه ای از آن اشاره می شود. مرد صحرا نشینی از پیامبر درخواست کمک کرد و چون پیامبر به او مقداری کمک کرده بود که در نظر ناچیز می آمد لذا به پیامبر اهانت کرد و اصحاب حضرت را به خشم آورد ولی رسول اکرم او را به خانه برد و دوباره کمک کرد و در ضمن این کار را کردتا مرد وضع زندگی آن حضرت را از نزدیک ببیند پس از آنکه وضع پیامبر را تماشا کرد و دانست که به شاهان شباهت ندارد به دلیل اهانتش معذرت خواست و پیامبر به او امر کرد تا در حضور اصحاب عذرخواهی را تکرار کند تا کینه ها برطرف شود پیامبر با این کار او را رام کرد و در دل او محبت ایجاد کرد و به سعادت نزدیک نمود و به اصحاب فرمود همواره مدارا و بردباری بیش از خشونت کارکرد تربیتی دارد (۱۳).

دانشگاه و جایگاه آن در کلام امام خمینی (ره):

با توجه به اینکه در این مقاله به دنبال شیوه های امر به معروف و نهی از منکر در محیط دانشگاه می باشیم لذا برای بررسی بهتر موضوع به جایگاه دانشگاه و محدوده تاثیر آن در جامعه و پی آورهای انحراف دانشگاه در جامعه و همچنین راهکارهای عملی برای پیشگیری و به سامان آوردن انحرافات از دیدگاه امام خمینی (ره) بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی می پردازیم.

الف) جایگاه دانشگاه در جامعه:

از پژوهش در کلمات نورانی امام خمینی (ره) چنین به دست می آید که در رکن اساسی ترقی و تعالی یک فرهنگ، یک کشور و ملت،

نسل هاي حاضر و آينده دانشگاه است، زیرا فرهنگ يك جامعه وابسته به علوم و معارفی است که در آن جامعه دارای ارزش بوده و ترسیم کننده ای آداب و رسوم جامعه است که در دانشگاه تدریس می شود. از همین روست که امام راحل (ره) دانشگاه را مایه سعادت و یا شقاوت، ترقی یا انحطاط و تعیین کننده سرنوشت مملکت دانسته و می فرمایند «از دانشگاه باید سرنوشت يك ملت تعیین شود.» «ترقی يك مملکت به دانشگاه است» (۱۴) «مقدرات هر کشوری به دست دانشگاه و آلهایی که از دانشگاه بیرون می آیند هست بنابراین دانشگاه بهترین و بزرگترین موسسه موثر در کشور است و بزرگترین مسئولیت ها به عهده دانشگاه است» (۱۵).

ب) محدود تاثیر دانشگاه بر جامعه:

ناگفته پیداست که محدوده، تاثیر دانشگاه در مسیر سعادت و راه راست یا در مسیر شقاوت و انحراف همه «قلمرو فرهنگ، ملت، کشور و جامعه است» بنابراین انحراف دانشگاه موجب انحراف و عقب ماندگی و بدبختی يك ملت و اسارت و بردگی آنان در مقابل استعمارگران و موجب از بین رفتن سرمایه های انسانی بویژه جوانان و عدم شکوفایی استعدادها و سرانجام موجب از بین رفتن نسل های حاضر و آينده، دین، مذهب، ارزش ها است. امام خمینی (ره) می فرمایند: «با انحراف دانشگاه، کشور منحرف می شود.» (۱۶) اگر این دو قشر، حوزه و دانشگاه انحراف پیدا کنند مطمئن باشید که کشور و احکام اسلام به انحراف کشیده می شود. (۱۷)

ج) علل انحراف دانشگاه از دیدگاه امام (ره):

آنچه در بررسی علل انحراف از کلمات و سخنان امام (ره) بدست می آید اینست که ریشه اصلی انحراف استکبار است، استکبار خارجی و استکبار درونی، استکبار درونی و هوای نفس همان اسارت شیطان است که امام ره می فرمایند: «نفس انسان سرکش است اگر يك آن از آن غافل شویم انسان را به کفر می کشد» (۱۸) و استکبار خارجی «استعمارگران، چپاولگران و جهانخوران ستمگر» که مایه بدبختی و عقب ماندگی و وابستگی تمام ملل اسلامی است. (۱۹)

از طریق اشاعه فساد و فحشا و فرهنگ بی بند و باری قصد از بین بردن دین و ایمان ملت ها را دارند که در این زمینه به قول حضرت امام (ره) تلاش های زیر را در محیط دانشگاه انجام داده اند.

۱. وارانہ معرفی کردن اسلام (۲۰)
 ۲. بدبین کردن مردم نسبت به روحانیت (۲۱)
 ۳. نفوذ در دانشگاه و ایجاد وابستگی روحی و... (۲۲)
 ۴. ایجاد تفرقه و جدایی بین حوزه و دانشگاه (۲۳)
- که حضرت امام راحل (ره) به راهکارهای عملی زیر اشاره می کنند.

۱. تهذیب نفس و تربیت صحیح اسلامی (۲۴)
۲. شناخت مواضع استکباری (۲۵)
۳. اتحاد حوزه و دانشگاه (۲۶)
۴. اسلامی کردن دانشگاهها (۲۷)

۵. مناظره و بحث و حل شبهات (۲۸)
 ۶. پرهیز از اختلافات و گروه بازی ها (۲۹)
 ۷. شستشوی مغزی از وابستگی (۳۰)
 ۸. خودکفایی (۳۱)

۹. کار برای خدا (۳۲)

پیرو این مباحث گزیده ای از سخنان مقام معظم رهبری را که در باب شیوه های امر به معروف در جمع جوانان دانشگاهی مطرح شده را در این قسمت می آوریم .

جوانان در محیط خودشان امر به معروف و نهی از منکر کنند چرا این واجب امر به معروف و امر به کارهای خوب هنوز در جامعه اسلامی اقامه نشده است نگوئید به من چرا و هم نمی تواند بگوئید به تو چه ! اگر هم گفت، شما اعتنا نکنید بعضی خیال می کنند تا منکری دیده شد باید با مشت به سراغش بروند نه ما سلاحی داریم که از مشت کارگر تر است آن چیست ؟

آن سلاح زبان است، زبان از مشت خیلی کارگر تر و نافذتر و موثرتر است مشت کاری نمی کند بعضی جوانان به ما نامه می نویسند که اجازه بدهید ما با این تظاهرات منکراتی، مقابله و مبارزه کنیم خیلی خوب مقابله کنید اما چطور !

بریزید طرف مقابل را تکه پاره کنید، نه این نیست حرف بزنیید بگوئید یک کلمه بیشتر هم نمی خواهد لازم نیست یک سخنرانی نکنید کسی که می بیند خلافتی را مرتکب می شود. دروغ، غیبت، تهمت و کینه ورزی نسبت به برادر مومن، بی اعتمادی به محرمات دین تا بی اعتنائی به مقدسات، اهانت به پذیرفته های ایمانی مردم، پوشش نامناسب، حرکت زشت، یک کلمه آسان بیشتر نمی خواهد، بگوئید این کار شما خلاف است . نکنید لازم هم نیست که با خشم همراه باشد شما هم بگوئید گناه در جامعه خواهد خشکید .

چرا کسانی از گفتن ابا می کنند ؟ یک عده بر اثر ضعف نفس از گفتن ابا می کنند، یک عده هم خیال می کنند که گفتن فایده ای ندارد. باید با دست جلو رونده نه زبان از دست خیلی مهم تر است . امر به معروف را اقامه کنید . نگذارید در جوامع جوان چه مدرسه ها و چه در دانشگاه ها کار به فساد کشد . این مرکز برای دشمن هدف است. (۳۳)

امر به معروف و نهی از منکر، وحدت اجتماعی و نظارت همگانی:

از جمله مصادیق موثر در امر به معروف و نهی از منکر اینست که دسته جمعی توسط مسلمان اینست نیکو برگزار شود با توجه به اینکه انسانها در اجتماع زندگی می کنند و بین آنها پیوند اجتماعی برقرار است هیچ کاربری در اجتماع انسانی به نقطه خاصی محدود نمی شود بلکه هر چه باشد همانند آتشی ممکن است به نقاط دیگر سرایت کند پس به حکم عقل باید جلوی این سرایت را گرفت تا دیگران به آثار سوء آن مبتلا نشوند . پس به حکم عقل بر هر انسانی لازم است دیگران را با دلسوزی راهنمایی کرده و آنها را به کار خیر تشویق و از خطر و انحراف جلوگیری کرد. بنابراین حفظ وحدت اجتماعی بدون نظارت عمومی ممکن نیست

از این وظیفه در محیط های دانشگاهی به علت حساسیت های خاص نظیر (محیط علمی، معنوی، اجتماعی و ...) که وجود دارد پررنگ تر

می شود زیرا سطح اندیشه و فکر افراد بالاتر می باشد و لذا جهت رسیدن به آرمانهای اصیل انقلاب و چشم انداز آینده نظام باید محیط سالم و وحدت اجتماعی برقرار باشد لذا ضمن اینکه همه افراد باید این فریضه را انجام دهند طبق آیات قرآن گروه خاصی نیز باید مخصوص این امر گماشته شوند. لذا گسترش و تعمیق این فریضه الهی در حقیقت نیازمند یک عزم ملی و همگانی است چنانچه در سوره لقمان این امر به عزم الامور تشبیه شده است و عزم الامور به جمله کارهای گفته می شود که بر روی آن تصمیم و عزم داشته و به هماهنگی مستمر نیاز دارد.

شیوه های امر به معروف و نهی از منکر در دانشگاهها در باب گفتاری:

یکی از مسائل مهمی که در امر به معروف و نهی از منکر باید مورد توجه قرار گیرد شیوه های این امر مقدس است و بهترین شیوه برای امر به معروف و نهی از منکر همان شیوه های است که انسانهای کامل و انبیاء الهی در پیش گرفتند لذا می توان قالب های زیر را به عنوان الگوهای در باب گفتاری نام برد.

۱. شیوه بازسازی روانی (امید دادن)

گاهی انسان گنهکار با خود می گوید دیگر از ما گذشته است این گونه افراد هر روز به گناه دیگری دچار می شوند. پس باید به آنها از عفو الهی و از پذیرفتن توبه و لطفی که خداوند به بندگان دارد گفت تا گناه، او را به یاس نکشاند.

۲. شیوه کنایه ای:

این شیوه از باب این ضرب المثل است که (به در بگو دیوار بشنود) در قرآن نیز خداوند به حضرت عیسی می گوید: آیا توبه مردم گفتمی من و مادرم را خدا بدانند در اینجا دو گانه پرستی نهی شده است اما در قالبی که مخاطب در واقع دیگران هستند.

۳. شیوه ایجاد محبت:

یعنی ابتدا لطف و محبت، سپس امر و نهی در روایت آمده است که: مردم شامی به امام حسن جسارت کرد، حضرت او را به منزل برد و چنان مورد تفقد قرار داد که او از حرف های خود شرمنده شد.

۴. شیوه مختصر گفتن:

در حدیث می خوانیم پس هر گاه کسی را موعظه می کنی خلاصه بگو

۵. شیوه مخفیانه بودن:

در حدیث می خوانیم هر کس برادر دینی خود را مخفیانه موعظه کند او را آراسته است ولی هر کس او را آشکارا موعظه کند شرمنده اش کرده است. (۳۴)

۶. شیوه استمداد از وجدان:

شخصی نزد پیامبر آمد و گفت من فردی زنا کارم پیامبر فرمود آیا حاضری کسی با ناموس تو این چنین کند، گفت « نه پیامبر گفت پس تو هم این کار را نکن .

۷. شیوه مماشات:

داستان حضرت ابراهیم برای نهي از شرك در این زمینه جالب می باشد حضرت ابراهیم (ع) بار اول به مشرکان فرمودند: خورشید غروب می کند و من غروب شدنی - را دوست ندارم . بار دوم فرمودند: ماه پرستی ازحراف است . بار سوم فرمودند: من بیزارم از هرچه شريك خدا می دانید .

۸. شیوه تکرار:

چون برنامه اسلام تنها آموزش نیست بلکه تربیت هم هست او امر و نواهی باید تکرار شود زیر برای هر غفلت يك تذكر لازم است .

۹. استفاده از فرصت های زمانی:

ایام محرم، ماه رمضان، ایام اعتکاف، هفته پژوهش، هفته وحدت، ده مهديت، روز کشف حجاب، لحظه سال نو و ... زمان های بسیار مناسبی است که با توجه به مانوس شدن قلوب و به منظور پاس داشت ارزشهای نظیر امر به معروف و نهي از منکر به این مهم باید بیش از پیش توجه نمود .

۱۰. شیوه تحريك عواطف:

شخصی به مادرش تندی کرد روز بعد امام صادق او را دید به او فرمود: چرا با مادرت تندی کردی مگر نمی دانی دامان مادرت گهواره تو بوده است؟ پس با او خشن مباش

۱۱. شیوه تدریج:

در قرآن مسئله تحریم ربا در چند مرحله انجام شد پس باید برای این امر مهم هم گام به گام و با صبر و حوصله پیش رفت .

۱۲. شیوه مخاطب شناسی:

اخلاق و روحیات افراد با یکدیگر متفاوت می باشد. لذا باید با هر کس متناسب با شان و میزان معرفتش برخورد نمود یعنی با شناخت عوامل فردی که در افراد اثر گذار است نظیر خود شیفتگی، خود کم بینی، خودنمایی، جلب توجه کردن و مطرح شدن، حقارت و تحقیر شدن و ضعف خود کنترلی و با طبقه بندی و شناخت انواع شخصیت ها با مخاطب ها برخورد نمود .

۱۳. روش تغافل:

گاهی انسان باید خود را به غفلت بزند یعنی من متوجه خلاف تو نشدم تا از این طریق شخصیت افراد شکسته نشود البته تغافل در مورد خلافهای شخصی و جزی است .

۱۴. شیوه استفاده از طنز و هنر:

زیبا گویی و فصاحت و بلاغت بهترین اهرم برای جذب مردم است همانگونه که قیافه زیبا و موزون نقش مهمی در تاثیر کلام دارد. به عنوان مثال روزی بهلول وارد مجلس شد و چون هارون در مجلس نبود جای هارون نشست . خادمان او را از آنجا بلند کردند و کتک زدند همین که هارون وارد مجلس شد به او گفت: من چند دقیقه جای تو نشستم کتک خوردم وای به حال تو که عمری در جای اهل بیت نشسته ای و او با این طنز به هارون گفت: که راه تو باطل و حکومت تو غصبی است.

شیوه های امر به معروف و نهي از منکر در دانشگاهها در باب شیوه رفتاری :

در مجموعه آثار شهید مطهری در بین مجموع فرق و مذاهب اسلامی به دیدگاه سه گروه در رابطه با امر به معروف و نهی از منکر پرداخته شده است شیعه خوارج معتزله و به این امر اشاره می کنند که امر به معروف و نهی از منکر که از اصول مسلم قرآنی در میان مسلمانان است و از فروع دین در فرهنگ شیعی شمرده می شود و متفکران و نویسندگان غربی نظیر آقای مایکل کوک نگاه مذهب شیعه را نسبت به امر به معروف و نهی از منکر نسبت به سایر مذاهب منسجم تر و نظام مندتر یافته اند (۳۵). بر خلاف دیدگاه خوارج که اعتقاد دارند امر به معروف تعبد محض است یعنی انسان حق ندارد حساب و منطقی را در آن وارد کند بلکه باید کورکورانه امر به معروف و نهی از منکر کند گرچه یقین دارد که سودی نمی برد. استاد مطهری در نگاهی آسیب شناسانه به قضیه امر به معروف بر این امر تاکید می کند که دو قضیه در این امر مورد توجه می باشد یکی گفتن و دیگری اعمال زور و به این اشاره می کند که امر به معروف و نهی از منکر دو شرط دارد یکی بصیرت در دین و بصیرت در عمل، بصیرت در دین یعنی اطلاع کامل و صحیح از امور دینی داشته باشیم و واجب را از غیر واجب بشناسیم و بصیرت در عمل یعنی اینکه احتمال دهیم این کار اثر داشته باشد و اگر می دانیم که قطعاً بی اثر است واجب نیست و لذا دو رکن اساسی در این قضیه آگاهی و قدرت است که هر دو را باید به دست آورد. (۳۶)

❖ شیوه رفتاری پیامبران

شیوه رفتاری درجات مختلفی دارد که برخی مراتب آن نظیر قتل و حرج در اختیار حاکم شرع است ولی مراتب پایین تر با حفظ حدود مراعات شرایط برای هر انسان مسلمانی جایز است. حضرت ابراهیم برای نهی از منکر قوم خود بر شکستن بت ها پرداختند. رسول اکرم (ص) با فرستادن پیک ها و نامه های تربیتی به اطراف و اکناف عالم این فریضه را انجام می دادند و امام حسین با نثار جان خود و عزیزانشان الهام بخش بسیاری از امر به معروف های دیگر در زمان های دیگر شدند.

یوه های رفتاری در دانشگاه :

۱. شیوه لزوم فرهنگ سازی:

فرهنگ هر جامعه، مجموعه ای از ارزش ها و باورهای عمومی را با خود دارد که به طور طبیعی بر رفتارهای افراد جامعه اثر می گذارد. اگر روحیه استقبال از ارشاد و راهنمایی های دانیان روحیه انتقاد پذیری و حق گرایی فرهنگ رایج یک ملت باشد آنگاه شاهد مشارکت گسترده افراد در عمق آرمانهای دینی و از جمله ارزش نهادن به معروف ها و مبارزه با منکرات خواهیم بود برای انجام این فهم باید فرهنگ سازی کرد.

متصدیان فرهنگ جامعه، افراد تاثیر گذار و الگوهای مردمی در این زمینه وظیفه ای مشترک در پیش رو دارند آنان می تواند با تبلیغ عملی و علمی، ارزش والای حق پذیری را احیا کند و خود

با پذیرش انتقاد در میدان های گوناگون اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، ورزشی عملاً به گسترش و تقویت آن همت گمارند بویژه هنرمندان که می توانند روح تعهد را در قالب های متنوع هنری، در کالبد انسانها بدمند در نتیجه فرهنگ سازی و پرکردن ارزش های مانند عدالت و حق شناسی و حق پذیری و احساس مسئولیت در برابر جامعه اسلامی و ... از راهکارهای مفید در این زمینه می باشد.

۲. اعتلای سطح بینش اجتماعی:

آگاهی بخشیدن و بالا بردن سطح معرفت عمومی جامعه در خصوص اهمیت و اجرای این فریضه الهی یکی از عوامل موثر در تحقق این دستور الهی است البته توجه به نیازهای روانی دانشجویان و نیاز سنجی جامعه دانشگاهی می تواند عامل مهمی در جهت افزایش آگاهی های اجتماعی باشد از آنجائیکه که حس جستجوگری تمایل به خوبی ها و نیکی ها و فضایل و مسائل اخلاقی، حسن خداجویی و در نهایت تحکیم ارتباط موثر با خداوند از جمله خصوصیات نسل جوان است لذا با برنامه ریزی صحیح و استفاده از این خصایص اخلاقی می توان در بالا بردن سطح شناخت و تحقق بخشیدن به فریضه امر به معروف و نهی از منکر در جامعه دانشگاهی به صورت امر همگانی کوشا بود.

۳. افزایش قدرت وجدان اجتماعی:

اسلام دارای نظام و قوانین خاصی است نادرستی راه جامعه و مسیر رسیدن به اهداف والای آن را تضمین نماید. اولاً نیروی بازدارنده درون انسان یعنی تقوی می تواند نخستین ضمانت اجرایی باشد که تحت عنوان وجدان دینی یا عامل باز دارنده همواره مراقب انسان است. لذا با تعمیق باورهای دینی و نهادینه کردن این باورها از کودکی و تاکید بر رعایت واجبات و ترک محرمات می توان در این زمینه گام های موثری را برداشت. (۳۷)

۴. ایجاد بستر های اجتماعی مناسب برای الگو پذیری جوانان:

ارائه الگو و مساله نقش پذیری از آنها یکی از مسائل مهم در تربیت انسان است چنانچه قرآن کریم پیامبر اسلام را به عنوان بهترین الگو برای سعادت جامعه معرفی می نماید لذا معرفی الگوهای خوب و شایسته به جوانان و اثبات پوچی های نامناسب در حوزه اندیشه و رفتار اجتماعی از روش های بسیار موثر می باشد. به گفته روانشناسان تربیتی ویژگی نقش پذیری جوانان از جمله امتیازاتی است که می تواند خیلی زود او را تحت تاثیر قرار دهد. امام صادق (ع) در این زمینه می فرماید: «برتو باد که به سراغ جوانان بروی زیرا آنها حقایق را زود می پذیرند» پس با نشان دادن عملکرد پیامبران و ائمه اطهار و علما و شهدا و دانشمندان و نخبه گان در زمینه امر به معروف و نهی از منکر در قالب های نظیر داستان، فیلم، برنامه های مستند و ... می توان گامی در این زمینه برداشت.

۵. استفاده صحیح از ابزارها و کیفیت بخشی نفوذ رسانه های تبلیغی:

بهره گیری مشروع و به روز از ابزار تبلیغی، وظیفه سنگینی است که به دو رکن مهم در شخصیت مبلغ نیازمند است.

(۱) آگاهی و اطلاع رسانی

(۲) قدرت و امکانات (۳۸) لذا وسایل ارتباط جمعی در رسانه های تبلیغی نبا ید به گونه ای با شد که دائماً تحت کنترل و ارزشیابی مستمر و نظارت نخبگان امور تربیتی باشد و ثانیاً مرتباً با امکانات و نرم افزارهای جدید به روز رسانی شوند از جمله این وسایل ارتباط جمعی در محیط دانشگاه نشریات دانشجویی می شود که با خط دهی صحیح در جهت ارزش ها می توانند ابزاری مفید برای رساندن پیام های خوب و بازدارنده باشند.

۶. بهره گیری از شیوه های زیر بنایی:

قابل توجه است که در مبحث شیوه شناسی در مسائل نظارت عمومی در دانشگاه در قالب امر به معروف و نهی از منکر بهره مندی از شیوه های رو بنایی و بویژه زیر بنایی بسیار قابل توصیه است. در شیوه رو بنایی کنترل ظاهری دانشگاه و امر به معروف و نهی از منکر در قالب گفتار مورد توجه قرار می گیرد، اما در شیوه زیر بنایی توجه به ساختارهای اجتماعی مد نظر است بنابراین برنامه ریزی فرهنگی از جهتی و برنامه ریزی های اقتصادی از جهت دیگر می تواند زمینه های مناسبی را برای تحقق اهداف امر و نهی بوجود آورد به عنوان مثال کنترل گزینه جنسی با ازدواج و ترویج دو مقوله ازدواج در دانشگاه و آموزش مهارت های زندگی به دانشجویان و تاکید بر تربیت خانوادگی و تربیت صحیح فرزندان و شیوه های تشویق و اهدای جوایز بسیار کارگشا و موثر می باشد. (۳۹)

۷. استفاده از قالب های مختلف فرهنگی در محیط دانشگاه:

- ❖ تهیه منشور در رابطه با امر به معروف و نهی از منکر
- ❖ انتشار فصل نامه های علمی و پژوهشی در راستای توسعه امر به معروف و نهی از منکر
- ❖ ساخت و نصب تابلوهای با این موضوع و اهمیت آن در آیات و روایات
- ❖ برپایی نمایشگاه های متنوع با غرفه های نظیر (تاریخچه امر به معروف، امر به معروف در میان ملل مختلف و ...)
- ❖ برپایی مسابقات کتابخوانی، فرا خوان مقاله، برپایی سمینار و ...
- ❖ برپایی نشست های علمی با هدف تقویت روحیه اعتماد به نفس و عزت نفس
- ❖ ارائه شعارها و ضرب المثل ها و نماد های با این موضوع
- ❖ انعکاس اخبار مستمر و صحیح پیرامون گزارش نا هنجاری ها و انحرافات اجتماعی و اخلاقی و ریشه یابی آنها و هشدار به جامعه دانشگاهی
- ❖ تهیه مقدمات و برگزاری مناظرات علمی فرهنگی هنری بین کارشناسان

❖ استفاده از توان دانشجویی برای توصیه و انتقال مفاهیم، ارزشها و ضوابط انسانی با روش های علمی و جذاب به عموم مردم

❖ شناسایی باندهای خلاف و ریشه های فساد در دانشگاه

❖ تشکیل شبکه نظارت دانشجویی و تصویر قوانین لازم برای پشتیبانی از امران و ناحصیان در عرصه عمل به نحوی که استقلال سیاسی و تشکیلاتی و استقلال مالی داشته باشند و البته امکان بازرسی و نظارت و براین افراد نیز وجود داشته باشد زیرا یکی از مشکلاتی که بر سر راه این فریضه الهی است ایجاد معصومیت کاذب برای ماموران اجرایی امر به معروف و نهی از منکر است که موجب یک طرفه شدن و انحصاری شدن آن در افراد خاص و از نتیجه موجب انحراف می شود .

❖ برخورد قانونی با عناصر، عوامل و مروجین اصلی منکرات

❖ بازنگری در پیام های کتاب های درسی بویژه دروس معارف و اندیشه اسلامی و گنجاندن این مقوله مهم به صورت امر همگانی در متون درسی

❖ طراحی و معماری فضای فیزیکی دانشگاه مطابق با آموزه های دینی و اسلامی

❖ تشویق امران به معروف و ناهیان از منکر در فضاها و گردهمایی های عمومی

۸. آموزش مفاهیم امر به معروف و نهی از منکر در مکتب شیعه به همراه روش های آن به گروههای مختلف دانشجویی :
با توجه به اینکه یکی از مظاهر امر به معروف و نهی از منکر مساله پوشش و مبارزه با بدحجابی در محیط دانشگاه است . لذا بنده طرحی در این زمینه تهیه و در مرکز علمی و کاربردی فرهنگ و هنر اصفهان به صورت نمونه مقدماتی به تعداد سی و پنج نفر از دانشجویان در تیرماه ۱۳۸۸ اجرا نمودم که این افراد از رشته های مختلف تحصیلی براساس معیار های خاصی انتخاب و آموزش دیدند . که به پیوست مقاله ارائه می گردد . ولی باتوجه به استقبال دانشجویان در ترم های دیگر تحصیلی، این آموزش با محتوای آموزشی قویتر برگزار شد و خواهد شد و نتایج آن نماینگر این مطلب می باشد که آموزش و آگاهی دادن و آشنا ساختن افراد با مفاهیم و روش های امر به معروف و نهی از منکر در عمل کردن به این فریضه الهی و همگانی کردن آن بسیار موثر بوده به نحوی که دانشجویان این مرکز عملی کاربردی به صورت خود جوش به رعایت حجاب پرداخته و از لحاظ علمی هم شاهد رشد چشمگیری بودیم .

پیوست :

ردیف	عنوان طرح	اهداف	شیوه و زمان اجرا	هزینه های پیش بینی شده
				عنوان هزینه
				مبلغ به ری

۹۰۰۰۰۰	حق الزحمه استاد هزینه هر جلسه ۱۵۰۰۰۰۰ پل (تعداد ۶ جلسه)	این طرح در قالب کارگاه های آموزشی یا محوریت توسعه فرهنگ عفاف و حجاب در قالب ۱۲ ساعت کلاس آموزشی به شرح زیر می باشد: کارگاه اول: ۸۸/۵/۱۱ ساعت ۸-۱۰ موضوع: فلسفه حجاب (استاد ارزانی) ساعت ۱۰-۱۲ موضوع: مخاطب شناسی (استاد داستانیور) ساعت ۱۲-۱۳ موضوع: حجاب از منظر اجتماعی و امنیتی (دعوت از مشاورین نیروی انتظامی) کارگاه دوم: ۸۸/۵/۱۸ ساعت ۸-۱۰ موضوع: با سخگویی به شیوهات حجاب (استاد ارزانی) ساعت ۱۰-۱۲ موضوع: جامعه شناسی حجاب در جوامع اروپایی و آمریکایی و پدیده مد (استاد مقیمی) ساعت ۱۲-۱۳ موضوع: احکام حجاب و مراتب امر به معروف و نهی از منکر (دعوت از مشاورین ستاد احیاء)	- احیای ارزشهای اسلامی در مرکز خصوصاً حیا، عفت و حجاب - ترویج امر به معروف و نهی از منکر - تربیت مربیانی با تسلط به مباحث بنیادین حجاب و عفاف - تقویت کیفیت و تنوع تعاملات و ارتباطات اجتماعی دانشجویان در انتقال مفاهیم و اثرگذاری بهتر - بهره گیری از نیرو، توان و ظرفیت دانشجویی در توسعه فرهنگ عفاف و حجاب - مخاطبین: از بین خواهران که تقریباً ۵۰٪ جمعیت مرکز را تشکیل می دهند افرادی انتخاب که برای ارتباط بهتر با همه گروههای آموزشی از ۷ رشته تحصیلی تعداد ۳۵ نفر (از هر رشته ۵ نفر) مشخص گردیده اند . معیار انتخاب دانشجویان: اعتقاد قلبی و عملی به اسلام - دارا بودن حساب برتر - روابط عمومی و فن بیان قوی	
۱.۴۰۰.۰۰۰	بسته فرهنگی هزینه هر بسته ۲۰۰.۰۰۰ پل (تعداد ۲۵)	همچنین به برنامه های عرفی چون ارائه کتاب با موضوعات مرتبط، cd و .. می توان اشاره نمود و در پایان از کلیته شرکت کنندگان آزمون به عمل خواهد آمد و به برگزارندگان جوایزی اهدا خواهد شد .		
۶۰۰.۰۰۰	ایاب و ذهاب دانشجویان هزینه واحد ۳۰۰.۰۰۰ (تعداد ۲)			
۴۰۰.۰۰۰	ایاب و ذهاب اساتید هزینه واحد ۸۰.۰۰۰ (تعداد ۵)			تربیت مربی های
۸۰۰.۰۰۰	پذیرایی هزینه واحد ۱۰۰.۰۰۰ (تعداد ۸۰)			
۵۰۰.۰۰۰	هزینه مکان هزینه واحد ۲۵۰.۰۰۰ (تعداد ۲)			
۴۵۰.۰۰۰	جوایز برگزارندگان هزینه واحد ۱۵۰.۰۰۰ (تعداد ۳ نفر)			
<p>نتایج طرح: افراد انتخاب شده با فراگیری مهارت های مختلف در زمینه حجاب و عفاف وارد فضای جامعه و به خصوص کلاسهای درسی شده و با برقراری ارتباط دوستانه با افراد مورد نظر (بدحجاب و کم حیا، دارای روابط نادرست و ..) آنها را تحت تاثیر قرار داده و آگاه سازی می نمایند . در انتها امید بر آن است که با افزایش افراد آگاه و آموزش دیده شاهد بهبود وضعیت مرکز باشیم .</p>				

عناوین طرح درسها برای کارگاه های پیش بینی شده :

۱- فلسفه حجاب:

تاریخچه اجمالي حجاب - علت پیدایش حجاب - فلسفه و پوشش در اسلام - حجاب، آگاهی و انتخاب - رابطه حجاب و عفاف - ویژگی های پوشش اسلامی - خود

- خود کم

شیفتگی

بینی

۲- مخاطب شناسی :
بد حجابی و بی حجابی

- عوامل فردی تاثیر گذار در

- خود

نمایی

- جلب

توجه کردن و مطرح شدن

- حقارت

و تحقیر شدن

- ضعف

خود کنترلی و

- طبقه

بندی انواع شخصیت ها

- دسته

بندی انواع نیازها

۳- احکام حجاب و مراتب امر به معروف و نهی از منکر :

- احکام حجاب در زنان، احکام حجاب در مردان - احکام روابط زن و

مرد نامحرم - احکام ارتباط استاد و دانشجو و ...

- تعریف امر به معروف و نهی از منکر - توضیح چگونگی امر به

معروف و آشنایی با مراتب آن و ...

۴- پاسخ گویی به شبهات حجاب:

- شناسایی شبهه - تحلیل شبهه - پاسخ به شبهه - راههای مقابله

با شبهات و ...

۵- حجاب از منظر اجتماعی و امنیتی

- کوچکترین نهاد

اجتماعی (خانواده)
گروه دانشجویان در بدحجابی و بی حجابی شامل

- نقش رسانه های

تجمعی

- عدم نظارت دقیق

اجتماعی

- وضعیت فرهنگی ،

- نمایش فیلم های مرتبط با موضوع

۷- جامعه شناسی پدیده حجاب در جوامع اروپایی و پدیده مد:

نمایش فیلم فتنه و نقد فیلم به همراه تحلیل صحبت مقام معظم رهبری

پیرامون مد و تدریس کتاب جامعه شناسی پدیده حجاب در جوامع

اروپایی

منابع و ماخذ:

۱. سخنرانی جوادی آملی / سایت حوزه

۲. قرآن کریم / ال عمران / ایه ۱۰۴

۳. امر به معروف و نهی از منکر / مرکز تحقیقات اسلامی سپاه

۴. تحریر الوسيله / کتاب الامر بالمعروف و نهی از منکر / ص ۴۶۳

۵. انوری / فرهنگ فارسی به فارسی

۶. علامه طباطبائی / سنن النبی

۷. همان

۸. قرآن کریم

۹. همان

۱۰. همان

۱۱. همان

۱۲. تفسیر کبیر رازی/ج/۲۰/ص۱۳۹
۱۳. علامه طباطبائی /سنن النبی
۱۴. صحیفه نور/ج/۷/ص۸۱
۱۵. همان/ج/۷/ص۸۱ تا ۸۴
۱۶. همان/ج/۷/ص۸۸ تا ۹۱
۱۷. همان/ج/۷/ص۸۸ تا ۹۱
۱۸. همان/ج/۱/ص۱۱۸ تا ۱۲۵
۱۹. همان/ج/۱۳/ص۱۶۸ تا ۱۷۴
۲۰. همان/ج/۲/ص۱۸۱ تا ۱۸۹
۲۱. همان/ج/۶/ص۲۰۱ تا ۲۰۷
۲۲. همان/ج/۹/ص۲۲۵ تا ۳۲
۲۳. همان/ج/۱۲/ص۱۰۶ تا ۱۱۴
۲۴. همان/ج/۷/ص۵۹ تا ۶۴
۲۵. همان/ج/۲/ص۱۳۲ تا ۱۴۱
۲۶. همان/ج/۱۳/ص۲۰۶ تا ۲۱۲
۲۷. همان/ج/۷/ص۵۹ تا ۶۴
۲۸. همان/ج/۹/ص۲۲۵ تا ۲۲۶
۲۹. همان/ج/۹/ص۱۸۵ تا ۱۸۸
۳۰. همان/ج/۹/ص۱۸۵ تا ۱۸۸
۳۱. همان/ج/۱۱/ص۱۸۸ تا ۱۸۹
۳۲. همان/ج/۷/ص۳۰ تا ۴۱
۳۳. مقام معظم رهبری /حدیث ولایت /ج/۸
۳۴. بحار الانوار/ج/۷/ص۳۷۴
۳۵. مایکل کوک / *comandingright and forbidding wrong in Islamic thought* / امر به معروف ونهی از منکر در اندیشه اسلامی / ترجمه احمد نمایی/مشهد /بنیاد پژوهش های اسلامی - چاپ یکم/
۳۶. شهید مطهری /حماسه حسینی /انتشارات صدرا /ج/۱
۳۷. علی کورانی/امر به معروف ونهی از منکر /تهران /دفتر نشر فرهنگ اسلامی /ص۵ و ۶
۳۸. شهید مطهری /حماسه حسینی /انتشارات صدرا /ج/۱
۳۹. اشتهاردی - عبدوس/۱۳۷۲/فرازهایی برجسته از امامان شیعه/دفتر تبلیغات اسلامی قم
- عوامل و زمینه های مسؤلیت گریزی مدیران در دانشگاه آزاد اسلامی**